

Recenzie

JOLLES, André. Forma a inšpirácia.

Prel. Adam Bžoch.

Bratislava: Európa, 2024. ISBN 978-80-8237-026-6.

Nizozemsko-nemecký historik umenia a literárny vedec André Jolles (1874 – 1946) nepatrí k vzdelancom, ktorí sú významnou súčasťou súčasného diskurzu o literatúre a umení. Dôvodom nie je ani to, že by bolo jeho dielo zastaralé, keďže vzniklo v prvej polovici 20. storočia, ale skutočnosť, že bol od roku 1933 členom Národnosocialistickej nemeckej robotníckej strany (NSDAP), čo ho viedlo dokonca aj k odcudzeniu od niektorých členov rodiny a priateľov. Avšak z historického hľadiska ho pre jeho hlavné dielo *Jednoduché formy* (*Einfache Formen*) z roku 1930 možno chápať ako významného predchodcu štrukturalizmu. Slovenskému čitateľovi sa vo výbere a preklade Adama Bžocha dostáva do rúk po prvýkrát dielo tohto kontroverzného vzdelanca. Kniha vychádza vo vydavateľstve Európa v edícii Tulipán. Založil ju A. Bžoch a už takmer dve desaťročia prostredníctvom nej prináša v slovenskom preklade významné diela nizozemskej literatúry.

V knihe sa nachádza päť esejí. Prvé dve sú najzaujímavejšie z celého výberu. Venujú sa Boccacciovmu *Dekameronu*. Prvá esej sa zaoberá facéciou Guida Cavalcantiho, ktorá je vyrozprávaná v tomto monumentálnom diele. Ako informuje samotný A. Jolles, latinské slovo *facetia* sa v renesancii a humanizme používalo na označenie pohotovej odpovede. Ide o literárny žáner práve z obdobia renesancie. Jollesova krátka esej je brilantná, nestráca intelektuálnu sviežosť ani po sto rokoch od svojho vzniku. To platí aj pre nasledujúcu esej, ktorú možno označiť za akýsi úvod do *Dekameronu*. A. Jolles sa v ňom venuje

zdrojom *Dekameronu*, problematike rámcového rozprávania, ako aj umeniu rozprávania. V tejto rozsiahlej eseji necháva A. Jolles naplno rozvinúť svoju širokú sčítanosť vo svetovej literatúre vrátane tzv. orientálnych literatúr. Jeho vášň pre spracovanú tému a pre hľadanie súvislostí cítiť z každej stránky, čo robí esej pútavým čítaním o literatúre.

Ďalšie dve eseje sa venujú dielu E. T. A. Hoffmanna a ceste P. B. Shelleyho k básnictvu. Hoci v porovnaní s predchádzajúcimi esejami sú tieto eseje menej nápadité, stále ide o relatívne pútavé čítanie o týchto dvoch veľikánoch západnej literatúry. Významnou črtou Jollesových úvah je snaha prepojiť literatúru s hudbou a vizuálnym umením. Slovenský výber z jeho diela uzatvára esej o architektúre a umeleckých remeslách v starom Holandsku, ktorá demonštruje jeho erudíciu aj v tejto oblasti.

Prekladateľ A. Bžoch pripojil k výberu z Jollesových textov informačne bohatý doslov. V ňom sa venuje jeho rozporuplnej osobnosti a dielu vrátane jeho recepcie. Zasadzuje tiež Jollesovo dielo do širšieho kultúrnohistorického kontextu a kriticky ho zhodnocuje zo súčasného hľadiska.

Jollesovi je vlastný určitý univerzalizmus, ale zároveň aj elitárstvo. Neargumentuje vždy dôsledne. K záverom prichádza niekedy intuitívne. Treba tiež povedať, že jeho eseje sú písané štýlom, ktorým sa už v dnešnej dobe o literatúre nepíše. Avšak nie je to nutne preto, že tento štýl je vyprázdnený. Ako sám prekladateľ priznáva v doslove, Jollesove diela „zo súčasného hľadiska obsahujú rétorický balast, ktorý sťažuje ich čítanie (a prekladanie!), no zároveň sú myšlienково bohaté a otvárajú perspektívy pre humanistické štúdia budúcnosti“.

Róbert Gáfrik